

БОРИША ЛЕЧИЋ*

Академија за националну безбедност
Београд

УДК 314.15:323.28

Монографска студија

Примљен: 15.08.2017

Одобрен: 05.09.2017

Страна: 95-116

АКТУЕЛНЕ МИГРАЦИЈЕ КА ЕВРОПИ И ПРОБЛЕМ ТЕРОРИЗМА

Сажетак: Актуелне миграције представљају комплексан савремени друштвени феномен, са израженим политичким, економским, историјским, психолошким, демографским и другим димензијама. Истовремено, оне су и прворазредни безбедносни изазов за државе које се налазе на миграционим рутама, а нарочито за државе крајње дестинације. Два су основна разлога за то – изражени ризик и могућност да исламистичке терористичке организације искористе мигранте за инфилтрирање својих припадника, у циљу транзитирања до држава-мета, превасходно на подручја Западне Европе, у којима би организовали и вршили терористичке нападе и инволвираност и повезаност организованих криминалних група са илегалним миграцијама. Пример за то су извршени терористички напади у Француској и Белгији, у којима су учествовали терориста који су претходно прошли тзв. Балканском мигрантском рутом. Претње које проистичу из интеракцијских веза тероризма и илегалних миграција препознате су и од стране релевантних међународних, али и домаћих институција, о чему сведоче и официјелне изјаве Комесаријата за избеглице и миграције Србије да је, према подацима којима располажу, врло вероватно да терористи пролазе Балканском рутом, којом је преко територије наше земље до сада транзитирало око милион и по миграната. Сви ови показатељи довели су до тога да се синергија проблема који настају у троуглу илегалне миграције, тероризам, међународни организовани криминал, нађе у фокусу обавештајно-безбедносних структура, које још увек, како самостално, тако и кроз динамичну сарадњу, кроз проактивно и реактивно деловање, траже делотворан одговор како би, пре свега на плану превенције, примарно, заштитили своје националне интересе а имплицитно дали допринос очувању потребног нивоа регионалне и глобалне безбедности.

Кључне речи: избегличко мигрантска криза, тероризам, безбедносни изазови, глобализација

Уводна разматрања

Развојни процеси, савремена научно техничка достигнућа, модернизација комуникационо информационих технологија, довели су до трансформација у

* borisalecic@gmail.com

свим сферама друштвеног живота. Услед тога, свет се крајем XX и почетком XXI века суочио са процесом глобализације који је, поред позитивних, интегративних ефеката - политичког, економског, социјалног, културног и демографског повезивања света - изазвао низ деструктивних појава и трендова на светској политичкој сцени, посебно у Европи. Као контраверзна појава, глобализација има своје тамне и светле стране, за једне је „потпуна катастрофа” а за друге, велика развојна шанса, посебно за земље у транзицији (Stiglitz, 2004: 174). Као амбивалентан процес, са собом носи изражене безбедносне изазове и ризике, на глобалном, регионалном и националном нивоу. Једна од димензија процеса глобализације су актуелна, масовна кретања становништва, манифестована кроз избегличко мигрантску кризу, уско повезану са политичко безбедносном и војном ситуацијом у региону Блиског истока, „арапским пролећем” и још увек незавршеном светском економско финансијском кризом.

Анализирајући актуелну политичко безбедносну ситуацију у свету коју поједини стратешки геополитичари називају „ново мрачно доба, насиља, хаоса и метежа” (Mojsi, 2012:169) основано се поставља питање да ли је неконтролисани егзодус становништва са афро азијског подручја плански организован и циљано инструментализован, ради остваривања хегемонистичких интереса великих сила и увећања профита мултинационалних компанија. Без обзира да ли се ради о програмирано диригованом или спонтаном процесу, овај феномен не може се научно спознати без откривања његових стварних узрока а они су засигурно политичке природе. Потенцирање хуманитарне а занемаривање етиолошке димензије актуелних миграција има за циљ демагошку релативизацију есенцијалних аспеката а један од њих су и дугорочне безбедносне импликације овог глобалног феномена.

Због тога је веома важно избећи политизацију миграционих процеса и доношење једностраних, уопштавајућих закључака, јер за сада нема довољно, сасвим проверених, поузданих и објективних података о суштинским димензијама ове појаве. Њено изучавање захтева мултидисциплинарни приступ како би се демистификовале бројне контрадикторности које изазива избегличко мигрантска криза. На пример, како објаснити апсурдну и анахрону ситуацију где се огроман број, углавном младих људи, жена и деце, баш 2014./2015. године, одлучио да трајно напусти вековна огњишта и ратом захваћене просторе, а оружани сукоби и грађански ратови у њиховом региону, (Сирија, Ирак, Авганистан), трају дужи временски период, негде и десет година.

Миграције становништва, повезане са другим друштвено опасним појавама - тероризам, трансконтинентални организовани криминал, корупција - са собом носе и одређене безбедносне изазове и ризике за сваку земљу, без обзира да ли су крајње дестинације или транзитна земља.

Иако се ради о сасвим различитим појавама, компарацијом њихових обележја, појавних облика, феноменолошких и етиолошких фактора, последица, модалитета супротстављања, просторног и временског оквира и интензитета, условно се може говорити о њиховој повезаности како на теоријском тако и на практичном плану. Међутим, анализа статистичких података демантује директну међузависност, односно узрочно последичну везу ових феномена.

Актуелна мигрантска криза и тероризам изазвали су бројне поремећаје на глобалном и регионалном плану. Европа је од отвореног друштва, које симболизује економску, политичку и социјалну стабилност и једнакост, данас постала затворено друштво, у којем, због бројних терористичких напада и деловања радикалних исламистичких група, данас нико више није потпуно безбедан.

Најефикаснија стратегија супротстављања овим савременим глобалним феноменима, који су вишедимензионални спој политике и насиља, је елиминација њихови узрока - политичка, економска, социјална неједнакост, неправда, оружани сукоби и др. - што је данас примаран задатак међународне заједнице и националних држава. Досадашња пракса је показала да се „ратом против терора” не могу трајно решити безбедносни ризици јер се на тај начин улази у неповратну зону антитерористичке хистерије.

Миграције - појам, узроци, аномалије

После економско финансијске кризе која је 2008. године задесила свет, десила се избегличко мигрантска криза, која се по свом обиму и интензитету, сматра се једном од највећих глобалних и регионалних политичких криза у Европи у последњих неколико деценија, са латентном тенденцијом да постане снажан дестабилизирајући фактор. Као историјски глобални феномен, кретање становништва било је у различитим појавним облицима познато скоро у свим фазама развоја људског друштва и као појава стара је колико и човечанство. У последњих неколико година миграциони процеси попримили су тако широке размере да се справом може говорити о највећем геополитичком поремећају у Европи после Другог светског рата. Ради се о веома комплексном демографском феномену са вишедимензионалним, политичким, економским, војно-безбедносним и културним узроцима и последицама.

У циљу реалног и прецизног сагледавања миграционих токова, на почетку је неопходно дефинисати појам миграција а потом, са аспекта међународног права, правити дистинкцију између појмова избеглица и мигрант, који значајно утичу на решавање статусних, формално правних питања ове две категорије лица.

Најсвеобухватнију дефиницију појма миграција дала је Међународна организација за миграције, (ИОМ), која под тим појмом подразумева кретање лица, или група лица, преко међународне границе, или унутар државе. То кретање становништва обухвата било коју врсту кретања људи, без обзира на дужину пута, састав, узроке, а укључује миграцију избеглица, расељених лица, економске мигранте и особа које се крећу у друге сврхе, укључујући и спајања породице.¹

Према Конвенцији УН о статусу избеглица из 1951. године, избеглица је „свако лице које услед догађаја и оправданих страхова да ће бити прогоњено

¹ International Organization for Migration (IOM) - Key Migration Terms, <http://www.iom.int>

због своје расе, вероисповести, националности, припадништва одређеној друштвеној групи или политичких гледишта, оде ван земље свог порекла и није у стању да се у њу врати због страха или неких других разлога”². Миграције избеглих лица су најнехуманије, по правилу су принудне, насилне, и представљају висок ризик криминализације. Њихов статус регулисан је међународним и националним правом, на основу чега имају тачно одређена права, право азила, трајног збрињавања и др. Према Високом комесаријату УН за избеглице, (УНХЦР), избеглица је лице које бежи од оружаних сукоба и прогона.

С друге стране, мигранти су лица која својом вољом, искључиво из економских разлога, одлазе у другу државу у циљу подизања нивоа животног стандарда и квалитета живота и немају могућност безусловног боравка на територији друге државе а не постоје правни нити фактички разлози за повратак у земљу порекла.

Узимајући у обзир да се међу миграционом популацијом налази значајан проценат избеглих лица и економских миграната онда се актуелно масовно кретање становништва са афроазијског подручја према ЕУ, поред избегличко мигрантска криза, још назива „мешовитим миграцијским токовима”.³ Основано се може говорити и „о великој сеоби народа” јер је преко милион миграната, (1.005,504), до децембра 2015. године, илегално ушло у ЕУ, што је вишеструко више него претходних година⁴.

Узроци актуелних избегличко миграционих кретања су различите природе и крећу се у дијапазону од транзиционих процеса у државама афроазијског региона па до оружаних сукоба и грађанских ратова. Углавном се везују за грађански рат који је 2011. године почео у Сирији, која је постала интересна сфера преламања стратешких интереса глобалних и регионалних сила, САД, Русије, Турске, Ирана, Саудијске Арабије, а Блиски исток, традиционално, централно, политичко-безбедносно и војно питање, праћено глобалном мигрантском избегличком кризом, као дестабилизирајућим фактором у фокусу ЕУ.

Међутим, исте године, као резултат експанзионистичке и хегемонистичке политике САД и појединих западно европских земаља десило се тзв. „арапско пролеће”, које је демонтирало дотадашње ауторитарне режиме у Египту, Либији и Тунису, Јемену, Бахреину. Дошло је до свеопште дестабилизације укупних регионалних односа под стандардним изговором демократизације политичких система интересно маркираних држава. Наравно, постављени циљ није остварен али су револуционарни догађаји произвели негативне политичке, безбедносне импликације, манифестоване кроз агресивно деловање тероризма и радикалног сунитистичког покрета.

² Конвенција о статусу избеглица, усвојена у Женеви 28. јула 1951. године; ступила на снагу 22. априла 1954. године, ратификована и објављена (Службени лист, ФНРЈ – Међународни уговори и други споразуми, бр. 7/60).

³ Под „мешовитим миграцијским токовима” подразумева се „комплексно кретање становништва, укључујући избеглице, лица која траже азил, економске мигранте и друге мигранте” (ИОМ, 2009: 1)

⁴ 2013. године регистровано је 107,365 хиљада миграната; 2014. године 283,532 хиљаде. Frontex, Annual Risk Analysis, Warsaw, 2015, p. 12, www.frontex.europa.eu

Неконтролисани притисак илегалних миграната на спољне границе ЕУ, треба посматрати и у контексту транзиционих процеса које су у појединим земљама Блиског истока и северне Африке, иницирале западноевропске земље, инсистирајући на брзим и дубоким, системским реформама, политичког, привредног, економског система, директно им намећући „готова решења”. План је био да се стратешки интереси великих сила на том простору, кроз глобализацијске процесе, прво покушају остварити, класичним, политичко-економским механизмима, (реформским процесима), да би се потом прешло на резервну опцију, политику тихе и меке окупације, изазивањем унутрашњих и регионалних сукоба у циљу свргавања тадашњих диктаторских режима и довођењу на власт инструментализованих политичких структура.

Овакав деструктивни, интервенционистички сценарио коинцидирао је са почетком светске економско-финансијске кризе и ни приближно није дао очекиване резултате. Напротив, национална привреда арапских држава доведена је до колапса, дошло је до потпуне анархије, распада и разградње институционалног државног апарата.

Революционарни транзициони процеси, „арапског пролећа” распирили су постојеће и изазвали нове националне, етничке, верске и културне поларизације и сукобе. Изостало је увођење демократских стандарда и институција а посебан хендикеп било је одсуство новоформираних, организованих, државно политичких структура које би заузеле место ауторитарних режима. Створени су услови за поновно враћање на политичку сцену свргнутих исламистичких теократских диктатура и режима.

У симбиози деловања унутрашњег-колаборационистичког и спољног фактора, национални политички системи већег броја арапских држава, показали су немоћ на плану успостављања унутрашње стабилизације. Страни фактори су почели инструментализовати и интересно подржавати поједине конфронтиране политичке, војне и верске структуре, отворено им пружајући финансијску, војну, материјалну и сваку другу логистику.

Променила се констелација политичких снага и у региону и на глобалном плану, али су стратешки интереси остали исти. За Русију и Иран то је опстанак актуелног владајућег режима у Сирији, наспрот САД, ЕУ, Саудијској Арабији и њиховим савезницима који се залажу за потпуно нову сиријску политичку структуру. Турска је у првој фази водила недефинисану, интересно избалансирану, конфузну политику двоструких стандарда, руководећи се искључиво примарним циљем, а то је онемогућавање формирања тзв. државе Курдистан на деловима територије Сирије, Ирака, Ирана и Турске, где су годинама уназад присутне снажне сепаратистичке тенденције.

Под оваквим усложно-последичним условима, настала је избегличко мигрантска криза која се убрзо мултипликовала, трансформишући се из регионалне у глобалну. На почетку је имала хуманитарну а потом политичку, економску, безбедносну и верско културну димензију.

У досадашњим торијским и практичним истраживањима која се баве етиологијом овог феномена, различито се градирају фактори који је примарно

изазивају. Истраживање УНХЦР из 2015. године показује да су најзначајнији „губитак наде и оптимизма; сиромаштво; немогућност запослења, пре свега младих, (креће се у распону од 25-30%, према подацима Светске банке сваки четврти становник региона старости до 24 године живота је без посла а Међународна организација рада оперише податком да је у арапским земљама незапослено чак 75 милиона младих људи); недовољна здравствена заштита и осигурање; немогућност образовања и отежано решавање избегличког статуса у суседним земљама (Јордан, Либан) које је скопчано са великим финансијским расходима”⁵.

У хијерархији мотивационих фактора, важну улогу имају војна дејства тзв. Исламске државе, (ИД), која, да би сачувала ратом освојене територије, младим Арапима, по сваку цену забрањује релокацију, тј напуштање кризног региона, служећи се најсуровијим терористичким методама и психолошко пропагандним притисцима.

То су потврдили резултати анкете „Арапска омладина 2016”⁶, коју сваке године, над 3.500 испитаника, узраста између 15 и 24 године, из 16 арапско муслиманских земаља региона, спроводи међународна маркетиншка агенција „Penn Schoen Berland”. Око 50% младих Арапа сматра да је ИД кључни дестабилизирајући фактор Блиског истока што је 13% више у поређењу са истраживањем из 2015. године. Дефинишући рат у Сирији, 39% испитаника је става да се ради о „заменском рату”, који искључиво воде глобалне и регионалне силе. Испитаници из осам земаља су навели да је запослење кључни узрок миграционих кретања а не екстремистичко верски фактор а Уједињени Арапски Емирати модел економски безбедносне државе, пожељне за живот. Око 63% младих Арапа има позитиван став према САД, сматрајући га савезником а 32% непријатељском државом.

С друге стране, добри познаваоци прилика у региону сматрају да су, „пораст броја истовремених ратова, недовршено арапско пролеће, као и пораст броја терористичких организација на једном простору” (Симеуновић, 2015:11) одлучујући узроци актуелних миграција.

Важно је указати и на бројне последице и аномалије које су изазване актуелним миграцијама.

Једна од њих односи се на кршење глобалног принципа о слободи кретања људи, која је гарантована Универзалном декларацијом УН о људским правима⁷ из 1948. године и Финалним актом Међународне конференције УН о људским правима⁸ из 1968. године које су правно обавезујуће за све државе међународне заједнице. Ради о сукобу два интереса, сувереног права држава да

⁵ <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php>

⁶ „Бећина младих Арапа не верује Исламској држави”, дневни лист „Данас”, 13.04.2016.

⁷ Universal Declaration of Human Rights, United Nations General assembly Resolution 217 A (III), [http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/043/88/IMG/NR004388.pdf](http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/043/88/IMG/NR004388.pdf?OpenElement)

⁸ Final Act of the International Conference on Human Rights, (A/CONF.32/41), Ch. XXV, Teheran, 22 April to 13 May 1968., United Nations General Assembly, http://untreaty.un.org/cod/avl/pdf/ha/fatchr/Final_Act_of_TehranConf.pdf

у складу са интересима националне безбедности регулишу улаз и излаз са своје територије и с дуге стране заштите основних људских права и начела хуманитарног права. Затим, поједине земље ЕУ отворено се супротстављају постигнутом споразуму о прихвату одређеног броја миграната по унапред договореним „квотама”, а дискриминаторским се може тумачити одлука ЕУ о диференцирању миграната на оне који долазе из Сирије, Ирака и Авганистана, (имају избеглички статус), и свих других који се проглашавају економским мигрантима чиме се крши принцип равноправног приступа азилним процедурама које су знатно отежане економским мигрантима. Аномалија је и неравномеран терет миграционе кризе, који за сада највише подносе оне државе које ни на који начин нису допринеле кризним жариштима у региону из којег долази највише избеглих лица (Симеуновић, 2015: 2-7).

Аномалија је и организационо функционална неспремност, анархичност и неприпремљеност ЕУ у првој фази реаговања на ову појаву што се може приписати и децентрализацији њене моћи и утицаја и јачања националних држава које су поступале потпуно унилатерално аутономно.

Управо овде се манифестује следећа узрочно-последична девијација избегличко мигрантске кризе а она се огледа у јачању националне државе или „растућој ренационализацији спољних и безбедносних политика” о чему говори Judy Dempsey, аналитичар Карнеги центра. Јачање националних држава постало је факт, тачније, оне су увек постојале, само у појединим периодима процеса глобализације функционисале притајено и прикривено. Тријумф нације и националног, производ је националне мисли и осећања а државе су у суштини националне творевине јер њихово постојање у контексту глобализацијских процеса треба посматрати из угла борбе општег и посебног у коме је једно немогуће без другог.

Политички егоцентризам Мађарске, Словеније, Хрватске, Пољске, Словачке, Чешке и Аустрије управо је пример јачања „отписане националне државе и одбаченог националног суверенитета као анахроних појава” (Симеуновић, 2015: 15-16), па се оправдано поставља питање да ли је њихова реакција на избегличко мигрантску кризу, политичка аномалија или природна реакција. С правом се може рећи да су миграциони процеси открили право лице ЕУ, јер су се њене поједине чланице веома брзо одрекле заједничког и општег европског интереса а у корист националног. Ово је својом изјавом потврдио и актуелни председник Европске комисије, који је 2015. године рекао, „да у ЕУ нема довољно Европе и да нема довољно заједништва”⁹.

Последични деформитет актуелних миграција види се и у низу примера јачања реактивног, десничарског екстремизма и ксенофобије у великом броју европских држава, чак и у оним државама блағостања са најразвијенијом демократском традицијом. Један од њих је „Национални фронт” Француске, који је у децембру 2016. године, у првом кругу регионалних избора, освојио прво

⁹ European Commission, State of the Union 2015 by the Jean-Claude Juncker President of the European Commission 9 September 2015, https://ec.europa.eu/commission/publications/state-union-2015-european-commission-president-jean-claude-juncker_en

место у 6 од 13 француских региона. Француски аналитичар Jean Yves Camus, сматра да европски десничарски кругови, људе који долазе у Европу, не третирају „ни као избеглице нити као мигранте већ као уљезе портретишући их као борце против европске хришћанске традиције”¹⁰.

Слична је ситуација и у скандинавским земљама, Шведској, Норвешкој, где десничарске групе, користе мигрантску кризу као замајак за радикално деловање. Тако је, расистичко, десно крило шведских демократа, које „белу расу сматра супериорном”, освојило значајну подршку јавног мњења Шведске, а владини кругови Норвешке најавили су пооштравање режима азила за мигранте тј. његово свођење на минимум, само да би умирили реакције десничарских снага. Овакав пример следи и пољска радикална „Партија правде и развоја”, која је злоупотребљавајући актуелне миграционе процесе у Европи, остварила значаја успон на политичкој сцени ове земље.

Кључни разлог успеха десничарских и радикалних политичких кругова тумачи се све већим нивоом „заstraшене већине”, нарастајућим екстремистичким и терористичким претњама.

Евидентно је да су национални интереси постали снажнији од заједничког европског идентитета. Десничарске популистичке партије укључиле су се у институције ЕУ тј. у мете своје ксенофобије (Nye, 2016: 24).

Тероризам, проблеми у дефинисању, импликације

Тероризам је један од друштвено најопаснијих политичко безбедносних феномена савременог доба са којим се човечанство суочава од праисторије до данас. Ипак, још увек није постигнута сагласност око једне јединствене, општеприхваћене и прецизне дефиниције. Разлози за то су вишеструки, правни, методолошки, али, политички су доминантни. Пракса показује да је политика двоструких стандарда, заснована на различитим вредносним судовима, управо највише дошла до изражаја на пољу прецизног и тачног квалификовања једног догађаја као терористичког који је по својој садржини и природи недвосмислено такав. Примера ради у различитим временским периодима, политички мотивисано насиље може се дефинисати као класични тероризам док се у другим ситуацијама идентичан догађај може квалификовати као или оружани сукоб, ослободилачки или криминални акт. Међутим, „терор ће увек бити терор, злочин ће увек бити злочин чак и онда када су извршени у име великих принципа и великих идеала” (Гађиновић, 2010: 9).

Без обзира на постојање неколико стотина различитих дефиниција, тероризам у својој суштини и целисти као политички феномен још увек није довољно истражен. Бројни елементи и појмови којима се описује, препуни су општости, политичког субјективизма, неодређености што на крају изазива контраверзе око усвајања универзалне дефиниције. Процењује се да сагласност око једне општеприхваћене дефиниције неће бити постигнута у блиској будућнос-

¹⁰ <https://www.slobodnaevropa.org/a/izazovi-pred-eu/27432007.html>

ти, јер је немогуће обухватити све елементе и облике тероризма који су се појавили у историјској пракси (Laqueur, 1987: 11).

Политички отпори присутни су у континуитету и представљају основну баријеру прихватања једне међународне дефиниције. Они су дошли до изражаја и у појединим међународним организацијама, као што су УН, ЕУ, НАТО пакт, ОЕБС и др. Практика показује да је формално правно, за сада, немогуће постићи компромис око дефинисања тероризма, јер свака заинтересована страна фаворизује своје политички интониране интересе и циљеве. Научно теоријска конфронтација око дефинисања тероризма производи негативне консеквенце и на плану стварања и функционисања јединствене антитерористичке коалиције и конзистентне безбедносне политике, која је неопходна, управо сада, када тероризам у првим деценијама XXI века доживљава прогресивну експанзију.

Све указује да је за дефинисање тероризма као комплексног друштвеног феномена потребан мултидисциплинарни приступ јер је искуствена пракса показала да крајње слободно тумачење овог појма појединим државама, пре свега великим силама, даје неосновано право да на „легалан начин”, а под формом превентивних антитерористичких акција, крше начело забране употребе силе у међународним односима. Тероризам је акт политички мотивисаног насиља којим се могу остварити и легитимни, друштвено оправдани циљеви, као што је борба за национално ослобођење али се тиме не могу правдати терористичке активности које имају за последицу масовне жртве невиних грађана и материјалну штету. Управо из ових разлога треба учинити консенсуални напор и из појмовно категоријалног апарата елиминисати идеолошко политичке интересне баријере, како би се кроз верификована научна сазнања искристалисала универзална дефиниција. У супротном, тероризам ће кроз појмовну недефинисаност, бити моћно оружје и основ за широке политичке злоупотребе и манипулације, у којима би се агресивна спољна политика држава могла правдати борбом против тероризма. Одсуство консенсуса на овом плану у садејству са сложенем међународном ситуацијом и глобализацијским хаосом, ствара погодну климу експанзији тероризма у савременим условима¹¹.

У настојању да осветлимо тероризам као савремену, глобалну безбедносну претњу, указаћемо на неколико, у међународним и националним оквири-ма, релевантних, академских, (научно теоријске), и административних или институционалних дефиниција тероризма. Овој диференцијацији треба додати и тзв. политичке дефиниције чији су аутори из политичког, војног и безбедносног естаблишмента. Обзиром да нису научно засноване и да се углавном фокусирају на идеолошко политичке елементе, ове дефиниције немају посебан значај у научним круговима.

Заједничко обележје свих напора да се на опште прихватљив начин дефинише тероризам налази се у „проблему дефинисања проблема” (White, 2004:

¹¹ Sloan Stephen, The Evolution of Terrorism as a Global test of Wills: A Personal Assessment and Perspective, Oklahoma City, MIPT, Memorial Institute for the Prevention of Terrorism, <http://www.mipt.org>

5), а он је политичко прагматске природе. Ескалација све присутнијих терористичких активности у свету управо се дешава на оним просторима где још увек нису решена национална, верска и социјална питања, а у основи свега је политичка димензија. Због тога је потребно извршити реафирмацију основних принципа савремених међународних односа и међународног права кроз поштовање суверене једнакости држава, елиминишући досадашњу праксу наметања готових решења са стране (Гаћиновић, 2006: 11-12).

Од административно институционалних дефиниција тероризма акценат ћемо ставити на дефиниције појединих наднационалних међународних и регионалних организација и институција, као и кривичних законодавстава појединих земаља у свету.

Организација Уједињених нација под тероризмом подразумева „кривична дела почињена са намером да се изазове стање терора у целој јавности, групи људи или одређеним особама зарад политичких циљева”¹².

Европска унија дефинисала је тероризам као „намерни акт који може нанети озбиљну штету земљи или међународној организацији, почињен са циљем да се озбиљно застраши становништво, неоправдано приморавајући владу или међународну организацију да нешто учини или да се уздржи од сваког чињења, озбиљно дестабилишући или уништавајући основне политичке, економске или друштвене структуре помоћу напада на живот или физички интегритет неке особе, киднаповања, узимања талаца, заузимања летелица или бродова или производњом, поседовањем или транспортом оружја или експлозива”¹³.

Северноатлантски савез „под тероризмом подразумева „незакониту употребу или претњу силом или насиљем против лица и објеката у покушају принуде или застрашивања владе или друштва, зарад остваривања политичких, верских или идеолошких циљева”¹⁴.

Према Кривичном законiku САД тероризам је појмовно одређен као „активност која укључује употребу насиља или акте опасне по живот људи, који представљају кршење кривичних закона САД или федералних држава и почињени су са циљем да: а) застраше или принуде цивилно становништво; б) утичу на политичку власт принудом или застрашивањем; ц) утичу на вршење власти масовним убиствима или киднаповањима”¹⁵.

У кривичном законодавству Руске Федерације тероризам је „сваки акт који се састоји из: подметања експлозије, пожара или било које друге акције

¹² Measures to Eliminate International Terrorism, The UN General Assembly Resolution 49/60: adopted on 9. December 1994. <http://www.un.org/documents/ga/res/49/a49r060.htm>

¹³ Council Framework Decision on Combating Terrorism, Official Journal of the European Communities, June 2002,

(<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2002:164:0003:0003:EN:>) pdf

¹⁴ NATO Glossary of Terms and Definitions, AAP-06 Edition, 2012, Version 2, ([https://wss.apan.org/432/Files/Events/TE-03/Supporting%20Documents/NATO%20Terms%20%20and%20Definitions.\)pdf](https://wss.apan.org/432/Files/Events/TE-03/Supporting%20Documents/NATO%20Terms%20%20and%20Definitions.)pdf)

¹⁵ Terrorism and the Criminal Law - 18 U.S.C. § 1136, (http://www.maggs-terrorism.com/forms/sample_chapter.pdf)

која угрожава људске животе, проузрокује знатну материјалну штету или изазива друге последице опасне по друштво, а извршен је с циљем угрожавања јавне безбедности, застрашивања становништва или вршења утицаја на вршење власти од стране државних органа”¹⁶.

Антитерористички закон Турске из 1991. године, дефинише тероризам као „сваку врсту дела почињеног од стране једног или више лица, а која припадају некој организацији чиј циљеви су: неуставна промена карактеристика републике; њеног политичког, правног, економског, социјалног и секуларног система; дељење нације и државе; угрожавање одржања и постојања турске државе и Републике; слабење, ограничавање или одузимање овлашћења државе; елиминисање основних права и слобода народа; оштећење унутрашње и међународне безбедности; ремећење општег реда или јавног здравља путем притиска; коришћење силе, насиља, терора, застрашивања, угњетавања или само претње”¹⁷.

Ова дефиниција је изазвала оштре реакције невладиних организација и институција које се баве људским правима сматрајући да отвара простор за злоупотребе и манипулације јер се најобичнији политички деликти, вербалног карактера, могу квалификовати као терористички акти, што је потенцијално веома опасно.

Пажњу заслужује и арапска Конвенција за сузбијање тероризма¹⁸ која под овим појмом подразумева „сваки чин или претњу насиљем, без обзира на његове мотиве и сврхе, који се јавља од стране појединца или удруженог злочиначког плана, којим се сеје паника међу људима, изазивајући страх повређивањем, или постављање угрожавањем живота, слободе или сигурности, или угрожавањем, окупирањем или одузимањем животне средине, јавног или приватног сектора, или угрожавањем националних ресурса”¹⁹.

Од научно теоријских, академских дефиниција пажњу заслужују ставови појединих иностраних и националних теоретичара, који из различитог угла разматрају питање дефинисања тероризма.

Високи функционер УН, Алекс Шмид говори о тероризму као „анксиозношћу инспирисаном методом понављајућег насилног деловања од стране појединца, групе или државних актера, због идиосинкратских, криминалних или политичких разлога, при чему, у супротном од атентата, директна мета насиља није и главна мета (циљ) терористичког деловања” (Schmid, Jongman, 1988: 28). Волтер Лакер, амерички експерт за антитероризам сматра да је тероризам „нелегитимна употреба насиља којом се изазива паника и постиже поли-

¹⁶ Krivična dela protiv javne bezbednosti – član 205 Krivičnog zakonika Ruske Federacije, (<http://legislationline.org/topics/country/7/topic/5/>)

¹⁷ Resolution 1381 (2004) - Implementation of decisions of the European Court of Human Rights by Turkey, (<http://assembly.coe.int/Documents/AdoptedText/TA04/ERES1381.htm>)

¹⁸ Арапска конвенција за сузбијање тероризма (The Arab Convention for the Suppression of Terrorism) усвојена од стране Савета арапских министара унутрашњих послова и Савета арапских министара правде у Каиру, Египту 1998. године.

¹⁹ Various Definitions of Terrorism, (<http://www.azdema.gov/museum/famousbattles/pdf/Terrorism%20Definitions%20072809.pdf>).

тички циљ, а мету напада представљају невини људи” (Laqueur, 1996: 340-341). Професор америчког универзитета Џорџтаун, Брус Хафмен одређује тероризам као „намерно стварање и експлоатација страха насиљем или претњом насиља зарад остварења политичких промена” (Hoffman, 2006: 40). А израелски експерт за антитероризам Боез Ганор сматра да је тероризам „насилна борба која користи или прети коришћењем насиља према цивилима, због постизања политичких циљева, док је герилска борба насилна борба која користи или прети коришћењем насиља према војним метама, снагама безбедности или политичким вођама, због постизања политичких циљева” (Dimitrijević, 2005: 974).

У научним круговима значајна је синтетизована дефиниција тероризма Драгана Симеуновића, професора Универзитета у Београду, који наводи да је тероризам „сложени облик организованог групног, и ређе индивидуалног или институционалног политичког насиља обележен не само застрашујућим брахијално физичким и психолошким, већ и софистицирано технолошким методама политичке борбе којима се обично у време политичких и економских криза, а ретко и у условима остварене економске и политичке стабилности једног друштва, систематски покушавају остварити „велики циљеви” на морбидно спектакуларан начин, а непримерно датим условима, пре свега друштвеној ситуацији и историјским могућностима оних који га као политичку стратегију упражњавају” (Симеуновић, 2009: 80).

Анализа наведених дефиниција, било административних или академских указује на низ мањкавости које се огледају или у хиперболисању појединих дефиниционих елемената дајући претежнији значај одређеним димензијама тог појма. Пренаглашавају се елементи застрашивања, ужаса, страха, елементи силе, претње, а то се управо чини из интересних политичких циљева.

Постојања великог броја различитих дефиниција, „условљено је различитим намерама” (J. Lutz, B. Lutz, 2005: 6-7). Те намере доводе до тога да се приликом дефинисања тероризма „користи посебна терминологија сходно циљу њихове употребе а пренаглашено се рефлектују интереси и идеологизирани политички ставови државног или другог руководства” (Симеуновић, 2009: 41,77). „Уколико све еманциповане државе не реорганизују своје приоритете и оставе по страни своје економске и политичке интересе, не могуће је водити успешан рат против тероризма” (Ganor, 2002: 290).

Непостојање универзалне дефиниције тероризма сматра се једним од основних проблема који опструише научно истраживање овог динамичног, вишедимензионалног феномена тачније, на листи од десет фактора, рангиран је на прво место (D. Alexander, Y. Alexander, 2002: 195). Указивањем на то да је тероризам изразито динамична друштвена појава узрокована великим бројем разноврсних фактора, да има различите манифестационе облике и да је све то отежавајућа околност усвајању општеприхваћене дефиниције, нема озбиљно упориште у релевантним научним круговима. Напротив, то је покушај ирационалног бежања од суштине реалног проблема и свесно улажење у зону спекулативне филозофије. Зато је тероризам, као инструмент спољне политике и политичке борбе, „опасно тло за симплификаторе и генерализаторе” (Laqueur, 1987: 9).

У садејству са другим, актуелним, безбедносно индикативним појавама, на пример, илегалним миграцијама, друштвена опасност тероризма додатно се мултипликује, постаје атипичнији безбедносни изазов. Савремени тероризам се феноменолошки и етиолошки битно модификовао и разликује се од традиционалног тероризма прошлог века. Његове основне карактеристике данас су - глобалност, (границе више нису баријера тероризму), леталност, (промењена тактика деловања, некад је тежио да жестоки акцијама изазове снажну узнемиреност јавног мњења, данас је на сцени нова тактика убијања што већег броја цивила), већа координираност терориста, већи обим насиља, све више нестају класичне разлике између тероризма и рата, употреба најсавременијих техничко технолошких достигнућа, усмереност тероризма на уништавање технологије која је препрека и опасност за њихово деловање, реализују га транснационалне терористичке мреже и фанатични исламски терористи, (самоубилачке методе), екстремно велика мржња према метама, неспремност за преговоре и компромисе (Kegli, Vitkof, 2006: 632). Његова обележја су и интернационализам, организованост, спектакуларност и све већа спрега са другим угрожавајућим факторима, (организованим криминалом, илегалним миграцијама и др.) циљеви су све радикалнији попут распада држава и потпуног уништења националних, расних, верских друштвених група, све већа бројност чланова терористичких организација и др.

Експанзија тероризма у прве две деценије XXI века изненадила је националне системе безбедности многих европских држава, које нису адекватно реаговале. Са сигурношћу се може закључити да тероризам није само безбедносни већ примарни друштвени проблем, који дугорочно није способан угрози монопол силе којом располаже држава. Као „тамна страна глобализације тероризам заједно са организованим криминалом и корупцијом представља једну од њених већих препрека, оспоравајући јој глобалну свемоћ и ауторитет” (Симеуновић, 2009: 93).

Интеракцијске везе актуелних миграција и тероризма

Питање интеракцијских веза актуелних миграција и терористичких активности у суштини је комплексно, јер се ради о транснационалним и трансконтиненталним феноменима који изазивају импликације у међународним односима. Иако се ради о различитим друштвеним појавама, и један и други феномен су последица супротстављених интереса глобалних и регионалних сила и њихове интервенционистичке политике. На кризним подручјима одакле су иницирани миграциони процеси налази се епицентар бројних терористичких организација, које дуги низ година својим психолошко пропагандним и војним дејствима, идеолошко, верски и политички индоктринирају, циљану, посебно млађу арапску популацију, која процентуално доминира у избегличком таласу.

Терористички напади извршени у Француској, Немачкој и Белгији 2015. и 2016. године, мотивисали су политичке кругове да заузму став о уској пове-

заности терористичких активности са нарастајућом избегличко мигрантском кризом. Њихове узрочно-последичне везе, за сада су дискутабилне, јер их не потврђују научне анализе статистичких података. Оне се често интересно политизују, јер опасност од тероризма у Европи не прети од „усељеника” - странаца, већ од малог броја оних који су се годинама пре тога стационирали у европским државама. Анализа извршених терористичких аката показује да је веома мало мигрантске позадине тих напада, они се углавном везују за лица која су рођена у тим земљама, (друга, трећа генерација).

Социолози сматрају да је главни узрок њиховог терористичког деловања „губитак идентитета”, одсуство културолошко, верске припадности својих предака, а с друге стране Европа их није прихватила на одговарајући начин што их чини дискриминисаним. Своје, тако стечене фрустрације „лече”, посећујући друштвене мреже које запаљиво позивају на цихад, додатно се индоктринирају путујући у блискоисточне земаље својих предака. Њихова опасност утолико бива већа и посебно изражена повратком у европске земље, где „задојени” испољавају екстремистичке и терористичке активности.

С друге стране, општа оцена је да су медији и јавно мњење у потпуности сагласни о повезаности ових феномена, базирајући се на неколико појединачних примера који доказују ову везу. Да ли је то довољан основ за извођење генералних закључака?

Међутим, веза ових феномена може се посматрати из угла мотивационих фактора који покрећу масовна кретања становништва са афроазијског простора према Европи а то су, између осталог, терористичке активности и политичко насиље у кризном региону. Статистички подаци Frontex-а говоре да највећи проценат избеглих лица долази из Сирије, Ирака и Авганистана, (69,85%), где је изражен тренд раста терористичких аката.

Ипак, постоји више додирних тачака на основу којих се може говорити о корелацији ових друштвених појава.

Прво, актуелне миграције, посебно илегалне и тероризам представљају безбедносни изазов, претњу и ризик гобалној, регионалној и националној безбедности што је наведено и у стратешким међународним и националним документима безбедносног карактера. *друго*, ради се о феноменима глобалног карактера; *треће*, илегални мигранти и терористи, углавном користе идентичне кријумчарске канале и земље у транзиту да би дошли у државе крајње дестинације; *четврто*, и један и други феномен функционално су повезани са међународним организованим криминалом; (фалсификовање персоналних докумената, фиктивно регулисање статуса, кријумчарења), *пето*, актуелни илегални мигранти и извршиоци терористичких аката углавном воде порекло из арапско муслиманских земаља где је данас епицентар најпознатијих терористичких организација и деловања исламског радикализма; *шесто*, актери терористичких активности, (извршиоци и саучесници), имају пријатељско познајничке и родбинске везе међу избегличком популацијом; *седмо*, и једна и друга појава резултат су агресивне интервенционистичке политике спољњег фактора.

Хипотеза о интеракцијској вези између ова два феномена може се посматрати и кроз више примера из полицијско безбедносне праксе неких држава.

У извршеном терористичком нападу на светски трговински центар у САД, 2001. године, тројица лица, извршилаца кривичног дела тероризма, претходно су дужи период, као илегални мигранти са фалсификованим исправама, боравили у САД, обучавајући се за пилота.²⁰ Затим, током 2008. године, полиција Италије је у Болоњи, приликом хапшења петочлане групе која је припремала извршење терористичких аката, идентификовала једног терористу, бившег учесника грађанског рата у БиХ, који је илегално боравио у овој земљи.²¹ Статус илегалног мигранта имао је и држављанин Египта који је студирајући у Немачкој, Универзитет у Хамбургу, са својим идеолошко верским истомишљеницима, претходно их индоктринирајући, формирао ћелију „Ал Каиде”. Извршилац терористичког акта у Мадриду, 2004. године, држављанин Марока, током рутинске полицијске контроле, откривен је као илегални мигрант у Р Србији са фалсификованом путном исправом Ирака, (лажни идентитет), и без важеће улазне визе. Затим, током више истовремено и координирано изведених терористичких напада у Паризу, 2015. године, утврђено је да је у њима учествовао држављанин Сирије, који је пре тога као избегло лице прошао комплетну балканску избегличко мигрантску руту, између осталог и Р Србију, где је на граничном прелазу Прешево, почетком октобра 2015. године, приликом обавезне регистрације, само формално затражио азил у нашој земљи.

Иако су ово појединачни случајеви који не дају основ за генерализације, ипак се основано може говорити о вези илегалних миграција, тероризма и организованог криминала. Због масовности и обима миграција, практично је немогуће у апсолутном смислу контролисти ову узајамну повезаност али се кроз савремене механизме контролних процедура, оперативно истраживачки рад, и међународну полицијску сарадњу, може пратити овај безбедносни изазов.

Безбедносни аспект актуелних миграција

Постоји више индикатора који указују да се актуелне, масовне и неконтролисане миграције, најчешће дешавају због нарушеног система безбедности у афроазијском региону. Доказ за то су истовремена и на истом простору отворена кризна жаришта која дисперзивно мултипликују друштвену опасност овог феномена. Посебну безбедносну димензију има категорија илегалних миграната који, као осетљива и „рањива група”, могу бити погодни за екстремистичке, радикалне и терористичке активности. Референтни ризици су бројни, то су, масовни, илегални преласци државних граница, непоседовање идентификационих докумената, ослањање на међународне организоване криминалне групе, одсуство егзистенцијалне интеграције и дискриминација у земљама пријема и др. Ако се томе дода податак да сваке године у друге државе уђе између 4-5 милиона миграната при чему се број илегалних прелазак креће

²⁰ Vicky Brown, Impact of illegal immigration:terrorism, Strategy reaserch project, US Army War College Pennsylvania, <http://www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?AD=ADA467171>

²¹ <http://www.adkronos.com/AKI/English/Security/?id=2410946163>, članak: Jihadist terror suspects deny accusations against them

између 30-50% (Симеуновић, 2015: 19), јасно је да илегалне миграције, дуго-рочно посматрано, могу имати безбедносне импликације.

Управо из ових и других разлога, међународни тероризам, илегалне миграције и са њима повезани организовани криминал, означени су у Стратегији националне безбедности Р Србије као главни изазов, претња и ризик националној безбедности. То имплицира и на размишљање да ли је у Србији, у контексту глобалне и регионалне политичко безбедносне ситуације, потребно донети посебан Закон о националној безбедности, Закон о антитероризму са националном стратегијом и акционим планом, којим би се прецизно, са свих аспеката, дефинисала и регулисала ова питања (Лечић, 2014: 354-358), јер по Аристотелу, основни циљ функционисања државе је безбедност и благостање становништва.

У градацији политичких економских, социјалних, демографских и других проблема и „аномалија”, повезаних са миграцијама, безбедносни заузима посебно место јер их потенцира увећана опасност од тероризма, интензивирање реактивног, десничарског екстремизма као и потенцијална могућност избегања локалних сукоба и заоштравања билатералних односа на тлу Европе.

Хуманитарну димензију миграција убрзо је заменила сумња да се међу њима, посебно илегалним мигрантима, налази изванредан број тзв. „спавача”, индоктринираних радикалном исламском верском идеологијом, потенцијално спремних за вршење терористичких аката у европским државама.

Индисија да је неконтролисани егзодус миграната можда плански инсцениран и организован од стране ИД, у циљу исламизације Европе и експорта терориста на њено тло, нашао је потврду у ставу лондонског института QUILLIAM, који се бави теоријско статистичким анализама исламског тероризма, а који сматра да се међу пола милиона миграната који из Северне Африке долазе у Европу, налази велики број скривених терориста.²² Ако се овоме дода чињеница да је ИД приступио велики број лица из европских и других држава, између осталог и Р Србије, онда је евидентно да су актуелне миграције и тероризам, делом повезани а не одвојени процеси. У септембру 2015. године, ЦИА је објавила податак да је почев од 2011. преко 30.000 терориста-странаца дошло у Сирију и Ирак да се бори на страни ИД (Лечић, 2017: 16). Део гостујућих терориста, „плаћеника”, обучавајући се и дејствујући на територијама ИД, надоградио је и „обогатио” своју верску идеологију, стекао велико војно искуство, које ће једног дана, повратком у домицилне европске државе, по налогу својих ментора, (ИД), покушати, било као организатори, реализатори, инспиратори, селектори или инструктори, спровести у дело кроз вршење конкретних терористичких аката. Терористи повратници, наставиће са индоктринацијом претходно иселектираних, младих Арапа који егзистенцијално ни статусно нису интегрисали у европски систем вредности. Двосмерни пут гостујућих терориста, њихова екстерна тренинг радикализација и преношење искуства,

²² <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2958517/The-Mediterranean-sea-chaos-Gadafi-s-chilling-prophecy-interview-ISIL-threatens-send-500-000-migrants-EUROPE-psychological-weapon-bombed.html>

представља нову безбедносну димензију интеракцијску везу миграција и тероризма. Ове околности чине илегалне миграције геополитичким питањем јер савремено друштво не познаје спонтане друштвене процесе, посебно не политичко безбедносног карактера. Међутим, претерана секуритизација избегличко мигрантске кризе може бити контраиндикувана.

Безбедносни изазови и ризици са којима се на овом плану суочава Србија дијаметрално су различити у односу на друге европске државе јер Србија као *land locked* држава, није земља крајње дестинације у коју мигранти долазе директно из ратних подручја нити намеравају да се трајно настане на нашој територији. Са посебном пажњом треба посматрати податак да се ИД прикључио одређени број лица са КиМ, Рашке области као и земаља најнепосредијег региона, БиХ, Албаније, Македоније, Црне Горе. У таквим околностима било би сасвим погрешно искључити потенцијалну могућност терористичких аката на територији Србије, посебно у контексту вехабијског покрета, који има тиху развојну тенденцију у региону а делом и у Србији.

Нарастајућа, потенцијална опасност од тероризма, повезана са илегалним миграцијама, значајно је мања уколико су мигранти у транзиту, тј мање се задржавају на нашој територији, у супротном ризик је већи. Бројчани пораст миграната на одређеној територији може временом утицати и на њихову криминализацију и тако представљати угрожавајући фактор јавној безбедности. Међутим, кроз процесе индоктринације, радикализације и спрегу са екстремним и радикалним групама могу представљати ризико фактор и за националну безбедност.

С тим у вези, Србија ко миграционо, транзитно фреквентна земља има посебну врсту одговорности и примаран задатак да кроз оперативно истраживачки и обавештајни рад међу мигрантима идентификује потенцијална или праве терористе. То се делом остварује кроз механизме контроле и прве контакте са мигрантима који се остварују на државним границама а касније кроз азилне процедуре и регулисање персоналног статуса. Се више се почело говорити да да национална, (унутрашња), безбедност једне државе директно зависи од ситуације на њеној државној граници, што је потврдила и ЕУ новим концептом „интегрисаног модела граничне безбедности” који се остварује кроз билатералну и мултилатералну сарадњу суседних држава, разменом информација и спровођењем заједничких акција.²³

Процес безбедносне селекције и идентификације миграната са терористичким потенцијалом и педигреом, отежан је из више разлога. Илегални мигранти, приликом уласка у транзитну земљу веома често о себи дају нетачне идентификационе податке, (неквалитетна регистрација). Затим, услед тога не постоје поуздане, јединствене базе биометријских података са дактилоскопским збиркама отисака прстију и фотографијама. Чак и када би ове базе података постојале, транзитне и државе пријема не би могле да изврше провере кроз кривичне, казнене и друге евиденције држава порекла, јер су сва избегла

²³ Council Conclusions on Integrated Border Management, 2768th Justice and Home Affairs Council meeting Brussels 4-5 december 2006

лица као потенцијални тражиоци азила, правно заштићени међународним конвенцијама које забрањују проверавање у државама одакле беже због прогона и друге угрожености. Зато је у пракси могуће да се једно лице више пута појави на граници са фалсификованим документима, транзитира са различитим идентитетом, што отежава контролу по дубини националне територије. Злоупотреба права азила и непостојање уско специјализованих професионалаца, који кроз форму кратких интервјуа, селектирају потенцијалне терористе, је додатни отежавајући фактор. Због тога је од изузетне важности први интервју са мигрантима где се на основу спољних манифестација, визуелним запажањима, стручним прегледом личних ствари, (са собом често носе електронске носаче података са компромитујућим садржајима), могу маркирати безбедносно индикативна лица. Код дела миграната уочено је да носе делове војничких униформи, ранчеве са маскирним апликацијама и амблемима, примећене су физичке повреде и ране, што могу бити индиректни показатељи о евентуалној вези тих лица са оружаним сукобима.

Кроз оперативно истраживачки рад, полицијско безбедносне структуре Р Србије, регистровале су одређени број безбедносно индикативних лица за које се сумња да да имају везе са актуелним догађајима на Блиском истоку. Поред тога, припадници ИД, више пута су преко својих наводних медија, информативног канала „Al Hayat” и часописа „Rumijah”, маркирали регион Балкана као могућу мету трористичких активности, наводећи да „нису заборавили на ратна страдања муслимана који су понижени”, што безбедносно не треба занемарити.

Посебну безбедносну димензију има и то што ИД све више губи ратом освојене територије и стратешке позиције, што укључује веома реалну могућност да ће део њених припадника покушати да се миграционим путевима релоцирају у Европу где ће чекати сигнал за извршење терористичких аката, у знак освте и одмазде, због деловања антитерористичке коалиције. Безбедносни ризик посебно ће представљати терористи-солисти, који појединачним акцијама, у сваком тренутку, било у државама транзита или крајње дестинације, могу предузети терористичке активности. Одлуке доносе самоиницијативно, делују самостално, нису посебно оптерећени врстом мете, бирају лако приступачне и слабије обезбеђене.

Иако Србија није епицентар екстремистичко терористичких активности, то не значи да безбедносних изазова и ризика нема, напротив, опасност од мањих инцидената увек постоји јер их потенцијално, *ad hoc*, могу предузети терористи појединци. У контексту глобалне безбедности, не треба искључити могућност да на територији Србије, као потенцијалне мете буду таргетирани национални интереси других држава које су у тзв. „сукобу интереса” са терористичким организацијама. Као пример, наводимо напад на амбасаду САД 2009. године, извршен од припадника вехабијског покрета, пореклом из Рашке области, који се претходно верски радикализовао на територији БиХ, (место Маоча), где је развијен вехабијски покрет, а извесно време као мигрант боравио је у Аустрији.

Наведеном треба додати реалну могућност да на територији Србије у перспективи, на основу препорука Европске комисије о „квотама”, остане око 6.000 избеглица, што ће захтевати континуиран, превентивни, оперативно истраживачки рад и надзор над претходно идентификованим лицима из радикалних исламских и верских кругова. Евентуалан спрега ових лица са екстремним верским круговима у Србији је потенцијално могућа посебно ако се зна да међу припадницима ИД активно делује око 50 држављана Србије, што је такође посебан безбедносни аспект.

Држава као најорганизованији безбедносни субјект, са монополом физичке силе, има најзначајнију улогу у очувању система националне безбедности и њена безбедносна политика мора се заснивати на потпуној примени стратешких докумената и акционих планова, безбедносног карактера. У датим околностима нарастајућих опасности од тероризма, илегалних миграција и организованог криминала, важно је анализирати потребу евентуалног редифинисања и реформисања оног дела позитивних прописа који регулишу надлежност, организацију и овлашћења субјеката, организација и институција, који су најдиректније надлежни за супротстављање овим друштвено опасним појавама.

Закључна разматрања

Оружани сукоби, грађански ратови, ратна разарања, у садејству са економско-социјалним факторима потенцираним процесима глобализације, условили су енормно и неконтролисано кретање становништва са подручја Блиског истока и Северне Африке, према најразвијенијим земљама ЕУ. Миграциони процеси су се убрзо трансформисали у глобалну избегличку мигрантску кризу са низом државно системских и наднационалних аномалија, које су временом изазвале огромне безбедносне реперкусије на политичком, економском, социјалном и демографском плану. Руководећи се чињеницом да је огроман проценат миграната муслиманске вероисповести и да долазе из епицентра деловања „најпознатијих” и најрадикалнијих терористичких организације и покрета, (ИД и др.), основано се може закључити да су феномени миграција, посебно илегалних и тероризма интеракцијски повезани који представљају безбедносни изазов, ризик и претњу националној, регионалној и глобалној безбедности, посебно у Европи. Симбиоза ове две појаве посебно је друштвено опасна ако се узме у обзир потпуно дисхармонично и унилатерално поступање појединих држава ЕУ, које се искључиво руководе својим националним, парцијалним интересима. Актуелна мигрантско избегличка криза показала је бројне „пукотине” у организационом, функционалном и системском функционисању ЕУ са израженим дезинтегративним и конфедералним елементима, и мотивисаном намером очувања националног идентитета и суверенитета.

И поред релевантних података да се кроз актуелне миграционе процесе у земље ЕУ и друге државе илегалним и легалним каналима, „увози” не мали број екстремних и радикално орјентисаних лица а и терориста, постојећа кон-

стелација снага, учинила је националне системе безбедности појединих држава инертним, неефикасним и конфузним, посебно на плану неопходно потребне размене стратешки важних информација. Иако је апсолутна безбедност практично немогућа, наднационална стратешка безбедносна политика не сме да има алтернативу и мора бити угаони камен и интегративни фактор заснован на виталним, општим интересима. Паралелно, једнакозначну улогу има и постизање сагласности око универзалне, општеприхваћене дефиниције тероризма, око чега се дуги низ година интересно леме политичка копча. Нема дилеме, и на једном и на другом плану компромис је могућ, захтеван и неизбежан, у супротном животна пракса ће бити обележена тенденцијом све већег броја кризних ситуација, које реално угрожавају међународни мир и безбедност. То показују актуелни примери неконтролисаног и стихијског кретања становништва које у комбинацији са другим ризико факторима - тероризам, организовани криминал, економско-финансијска криза, привредна неразвијеност, социјално незадовољство, етничком и верском нетрпељивошћу, системском корупцијом - доприноси дестабилизацији глобалног безбедносног амбијента.

У овом контексту, распадом бивше СФРЈ и низом других дезинтегративних процеса, (поједини могући и у најави БиХ, Македонија и др.), регион Балкана, добио је на значају и налази се у политичко безбедносном фокусу геостратешких интереса глобалних сила.

У таквој констелацији снага, у Р Србији као и свакој другој држави, постоји латентна опасност од угрожавајућих фактора, (тероризам, верски мотивисани екстремизам, радикализам илегалне миграције, организовани криминал и др.), међутим, не у оној мери, обиму и формама, као што је случај са земљама западне Европе. Дакле, у Србији, у суштини нема појавних облика терористичких претњи али постоји терористички потенцијал-могућност, и она ће расти са порастом броја миграната који се одлуче да трајно остану у Р Србији. То не даје за право држави као најорганизованијем субјекту безбедности, који располаже монополом физичке силе, да поступа летаргично, већ напротив, офанзивно, организовано, синхронизовано и да кроз полицијско-безбедносну сарадњу и размену информација, адекватно реагује на плану супротстављања наведеним друштвено опасним појавама, контролишући безбедносне изазове и ризике, а све у циљу очувања националне безбедности и шире. Да би се то постигло, неизбежно је одредити примарне, националне безбедносне приоритете и функционисаати на основу националних стратегија и акционих планова.

Литература:

1. Alexander Dean, Alexander Yonah (2002), *Terrorism and Business, The Impact of September 11, 2001*, Transnational Publishers, New York
2. Dimitrijević, Ivan (2005), *Problematika naučno - teorijskog definisanja terorizma*, Bezbednost, Beograd
3. Gaćinović, Radoslav (2010), *Terorizam u političkoj i pravnoj teoriji*, Evro Giunti, Beograd

4. Gaćinović, Radoslav (2006), *Antiterorizam*, Draslar partner, Beograd
5. Ganor, Boaz (2002), *Defining Terrorism : Is one man's terrorist another man's freedom fighter?*, Herzliya: International Policy Institute for Counter-Terrorism, Israel
6. Hoffman, Bruce (2006), *Inside Terrorism*, Columbia University Press, New York
7. Kegli, V. Čarls, Vitkof, R. Judžin (2006), *Svetska politika - trend i transformacija*, Prometej Zemun, Beograd
8. Laqueur, Walter (1987), *The Age of Terrorism*, Little Brown, Boston
9. Laqueur, Walter (1996), *Postmodern Terrorism: New Rules for an Old Game*, Foreign Affairs
10. Lečić, Boriša (2014), *Evropski modeli organizacije i nadležnosti službi bezbednosti u suzbijanju terorizma*, Pravni fakultet Univerziteta u Novom Sadu, Doktorska disertacija
11. Lečić, Boriša (2017), *Islamska država - od utopije do krvave distopije*, Kultura polisa, Institut za evropske studije, Beograd
12. Lutz, M. James, Lutz J. Brenda (2005), *Terrorism, Origins and Evolution*, Palgrave, Macmilan, New York
13. Mojsi, Dominik (2012), *Geopolitika emocija: kako kulture straha, poniženja i nade utiču na oblikovanje sveta*, Klio, Beograd
14. Nye, S. Joseph (2016), *The Danger of a Weak Europe*, New Europe, 10-16 january 2016
15. Simeunović, Dragan (2015), *Migracije kao uzrok političkih anomalija u Evropi*, Nauka, bezbednost, policija, Kriminalističko policijska akademija, Beograd
16. Simeunović, Dragan (2015), *Migracije kao bezbednosni izazov*, Nacionalna bezbednost, Akademija za nacionalnu bezbednost, Beograd
17. Simeunović, Drgan (2009), *Terorizam*, opšti deo, Pravni fakultet univerziteta u Beogradu
18. Simeunović, Dragan (2009), *Nacija i globalizacija*, Zograf, Niš
19. Simeunović, Dragan (2009), *Terorizam*, drugo izdanje, Pravni fakultet univerziteta u Beogradu, Beograd
20. Schmid Alex, Jongman Albert (1988), *Political Terrorism: A New Guide to Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories, and Literature*, Transaction Books, Amsterdam: North Holland
21. Stiglitz, Joseph, Eugene (2004): *Globalizacija i dvojbe koje izaziva*, Algoritam, Zagreb
22. White, Jonthan Randall (2004), *Terrorism*, Aleksandrija pres, Beograd
23. Službeni list, FNRJ – Međunarodni ugovori i drugi sporazumi, br. 7/6.
24. Dnevni list "Danas", 13.04.2016., "Većina mladih Arapa ne veruje Islamskoj državi"

Електронски извори

1. <http://www.iom.int>
2. www.frontex.europa.eu
3. <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php>
4. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/043/88/IMG/NR004388.pdf?OpenElement>
5. http://untreaty.un.org/cod/avl/pdf/ha/fatchr/Final_Act_of_TehranConf.pdf
6. https://ec.europa.eu/commission/publications/state-union-2015-european-commission-president-jean-claude-juncker_en
7. <https://www.slobodnaevropa.org/a/izazovi-pred-eu/27432007.html>
8. <http://www.mipt.org>
9. <http://www.un.org/documents/ga/res/49/a49r060.htm>
10. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2002:164:0003:0003:EN:PDF>

11. <https://wss.apan.org/432/Files/Events/TE-03/Supporting%20Documents/NATO%20Terms%20%20and%20Definitions.pdf>
12. http://www.maggs-terrorism.com/forms/sample_chapter.pdf, 27702/2014
13. <http://legislationline.org/topics/country/7/topic/5/>
14. <http://assembly.coe.int/Documents/AdoptedText/TA04/ERES1381.htm>
15. <http://www.azdema.gov/museum/famousbattles/pdf/Terrorism%20Definitions%20072809.pdf>
16. <http://www.foreignaffairs.com/articles/52432/walter-laqueur/postmodern-terrorism-new-rules-for-an-old-game>
17. <http://www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?AD=ADA467171>
18. <http://www.adkronos.com/AKI/English/Security/?id=2410946163>
19. <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2958517/The-Mediterranean-sea-chaos-Gadafi-s-chilling-prophecy-interview-ISIL-threatens-send-500-000-migrants-EUROPE-psychological-weapon-bombed.html>
20. http://www.iom.int/jahia/webdav/shared/shared/mainsite/about_iom/en/council/98/MC_I_NF_297.pdf

CURRENT MIGRATION TO EUROPE AND THE PROBLEM OF TERRORISM

Summary: Current migrations are a complex contemporary social phenomenon, with significant political, economic, historical, psychological, demographic and other aspects. At the same time, the migrations pose a prominent security challenge for the countries on their routes, especially those chosen as a final destination. There are two main reasons for this. One, there is a serious risk and a high probability that Islamic terrorist organizations may infiltrate their own members among migrants in order to help them move to a target country, primarily somewhere in the Western Europe, with the aim to organize and carry out terrorist attacks. The other is the involvement and connection between organized criminal groups and illegal migrations. For example, the terrorist attacks in France and Belgium involved terrorists who had previously transited the so-called Balkan migrant route. The threats arising from interactions between terrorism and illegal migrations have been recognized by relevant international and Serbian institutions. Accordingly, the Commissariat for Refugees and Migration of Serbia officially claim that, based on their data, there is a high probability of terrorists using the Balkan route which has so far seen about one and a half million migrants go through Serbia. All these indicators have brought the synergy of problems arising from the triangle of illegal migration, terrorism and international organized crime, into the focus of intelligence and security structures. They still, both independently and in dynamic cooperation, through proactive and reactive action, search for an effective response, so that they could act preventatively and protect their national interests and implicitly contribute to maintaining the required level of regional and global security.

Key words: refugee migrant crisis, terrorism, security challenges, globalization